

Pathology of the Neglected Curriculum and Designing a Suitable Model for it in the Second Period of High School Studied in Tehran

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Khosrow Mokhtari Sola¹
Maryam Afzalkhani^{2*}
Zohreh Esmaeelzadeh³
Nahid Shafiee⁴

How to cite this article

Khosrow Mokhtari Sola, Maryam Afzalkhani, Nahid Shafiee, Zohreh Esmaeelzadeh, Pathology of the Neglected Curriculum and Designing a Suitable Model for it in the Second Period of High School Studied in Tehran, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2023:6(4): 773-787.

1. PhD student, Department of Educational Sciences, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.
2. Assistant professor, Department of Educational Sciences, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran..
4. Assistant professor, Department of Educational Sciences, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: afzalkhanimr@yahoo.com

Article History

Received: 2022/11/11

Accepted: 2023/02/04

ABSTRACT

Purpose: The purpose of the current research was to identify the pathology of the neglected curriculum and design a suitable model for it in the second period of high school studied in Tehran.

Materials and methods: The present research was applied in terms of its purpose and qualitative research method - data theory method of the foundation. The statistical population includes professors in the field of curriculum planning in the country and the purposeful sampling method was carried out to the extent of data saturation (19 people). The research tool was a semi-structured interview. Data analysis was done based on open coding system, central coding and selective coding.

Findings: In general, the results showed that the pathological conditions of neglected curricula included 8 choice codes: 1. Social literacy, 2. Artistic literacy, 3. Life literacy, 4. Employment literacy, 5. Technology literacy, 6. Financial literacy, 7. Nutritional literacy, and 8. Bio-environmental literacy.

Conclusion: the intervention conditions of the neglected curriculum include two optional codes: 1. the validity of the approved curriculum content, and 2. the centrality of decision-making; the strategic conditions include two optional codes: 1. the use of learning cycles of neglected concepts, and 2. resilience learning neglected concepts; Background conditions include two optional codes: 1. Delegation of authority and 2. Analysis of the position of concepts; Consequence conditions include three optional codes: 1. Development of cognitive perception, 2. Development of emotional perception, and 3. Development of psychomotor perception.

Keywords: Neglected Curriculum, Middle School, Model, Foundation Data Theory, Life Skills

آسیب‌شناسی برنامه‌درسی مغفول و طراحی‌الگوی

مناسب برای آن در دوره دوم متوسطه مورد مطالعه

شهر تهران

خسرو مختاری سولا^۱

دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

مریم افضل خانی^۲

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران (نویسنده مسئول).

زهرا اسمعیل زاده^۳

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

ناهید شفیعی^۴

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

چکیده

هدف: هدف تحقیق حاضر، شناسایی آسیب‌شناسی برنامه‌درسی مغفول و طراحی‌الگوی مناسب برای آن در دوره دوم متوسطه مورد مطالعه شهر تهران بوده است.

مواد و روش‌ها: تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق کیفی- شیوه نظریه داده بنیاد بود. جامعه آماری شامل استادان رشته برنامه ریزی درسی کشور و شیوه نمونه گیری هدفمند تا حد اشباع داده ها (۱۹ نفر) صورت پذیرفت. ابزار تحقیق، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. تحلیل داده ها بر اساس نظام کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام گرفت.

یافته‌ها: بطور کلی نتایج نشان داد، شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول شامل ۸ کد انتخابی بوده است: ۱. سواد اجتماعی، ۲. سواد هنری، ۳. سواد زندگی، ۴. سواد اشتغال زایی، ۵. سواد فناوری، ۶. سواد مالی، ۷. سواد تغذیه ای، و ۸. سواد زیست-محیطی بوده است.

نتیجه گیری: شرایط مداخله ای برنامه درسی مغفول شامل دو کد انتخابی ۱. لازم الاجرا بودن محتوای درسی مصوب، و ۲. متمرکز بودن تصمیم گیری؛ شرایط راهبردی شامل دو کد انتخابی ۱. استفاده از چرخه های یادگیری مفاهیم مغفول، و ۲. تاب آوری یادگیری مفاهیم مغفول؛ شرایط زمینه ای شامل دو کد انتخابی ۱. تفویض اختیارات و ۲. تحلیل موقعیت مفاهیم؛ شرایط پیامدی شامل سه کد

انتخابی ۱. توسعه ادراک شناختی، ۲. توسعه ادراک عاطفی، و ۳. توسعه ادراک روانی-حرکتی است

کلید واژه ها: برنامه درسی مغفول، دوره متوسطه، الگو، نظریه داده بنیاد، مهارتهای زندگی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

* نویسنده مسئول: afzalkhanimr@yahoo.com

مقدمه

برنامه درسی مغفول شامل دانش هایی است که مدارس برای بهبود کارآیی بیرونی و اشتغال زایی باید به دانش آموزان ارائه نمایند ولی به این امر توجهی ندارند و از اینرو برنامه های درسی فعلی تکاپوی نیازهای دانش آموزان را ندارند. بنابه مطالعه (۱) برنامه های درسی، دانش آموزان را از توانایی های مورد لزوم برای ورود به جامعه برخوردار نمی سازد. این در حالی است که از یکسو دوره متوسطه با دوران بلوغ دانش آموزان همراه است، و از سوی دیگر دوره ای است که دانش آموزان پس از اتمام آن وارد بازار کار و یا دانشگاه می شوند، لذا برنامه درسی آن از اهمیت خاصی برخوردار است و از اینرو باید همواره به کلیه نیازهای آنها بویژه آموزش مهارتهای زندگی و اشتغال زایی بطور جدی توجه شود. اما متأسفانه این در حالی است که بهبود کارآمدی بروندهای برنامه های درسی از سوی برنامه ریزان درسی مغفول مانده است و صرفاً حداقل اطلاعات علمی برای آنها فراهم شده است. بنابه مطالعه (۲، ۳). تعیین و شناخت برنامه درسی مغفول در هر نظام آموزشی موضوعی چالش برانگیز خواهد بود، زیرا تعیین وضعیت مطلوب موضوعی پیچیده است. آن بخش از الزامات محتوایی که در برنامه درسی صریح موجود غایبند، برنامه درسی مغفول را تشکیل می دهند. هدف برنامه درسی مغفول جلب توجه تصمیم گیرندگان برنامه ای درسی به تأمل بیشتر درباره مسائل مهمی است که از محتوای برنامه درسی رسمی دور مانده است. توجه و تأمل بیشتر بر موضوعات ضروری یادگیری برای دانش آموزان در برنامه های درسی، سبب حفظ پویایی در برنامه درسی می شود. در چنین حالتی است که موجب جلوگیری از گرفتار شدن برنامه ریزان درسی در دام سنت می شود، و به برنامه ریزان درسی یادآوری می گردد که هوشیارانه و با توجه به نیازها و ضرورتهای حال و آینده فرد و جامعه تصمیم بگیرند (۴). برنامه درسی مغفول از نظر آیزنر^۱ شامل دانش ها و ارزشهایی می شود که مراکز آموزشی به آموزش آنها اقدام نمی کنند. هر چند که ممکن است ارزش و اهمیت آنها بیشتر از مواردی باشد که توسط مراکز آموزشی آموزش داده می شود (۵). برنامه درسی ناگفته یا مغفول برنامه ای است که مورد غفلت واقع می شود و می تواند در تمام سطوح اتفاق بیفتد (۶). از آسیب های برنامه درسی مغفول، نادیده انگاشتن نیازهای آموزشی دانش آموزان است که این امر موجب می شود تا در فرایند

1. Eisner

طریق آشنایی با مهارت‌های زندگی و مشاغل مورد نیاز جامعه وجود دارد که در برنامه درسی مغفول واقع شده است. این امر موجب آن شده است که برنامه‌های درسی از کارایی بیرونی برای دانش‌آموزان برخوردار نباشد. با این اوصاف مسئله اصلی تحقیق حاضر عبارت است از اینکه ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی مغفول دوره دوم متوسطه در رابطه با مهارت‌های زندگی و اشتغال‌یابی کدامند و الگوی مطلوب آن چگونه است؟

پیشینه تحقیق

بنابه مطالعه خاکزاد، دهقانی، حکیم زاده، صادقی، و صالحی (۱۷) با عنوان «چارچوب برنامه درسی مبتنی بر توسعه سواد فرهنگی در دوره متوسطه براساس دیدگاه زایس» حوزه‌های ۱۰ گانه ای برای چارچوب پیشنهادی مطرح شد که شامل دانش و تجربه، محتوا و ساختار، عناصر اجتماعی و عاطفی، فرصت‌ها و منابع آموزش عادلانه و مرتبط، مشارکت والدین و انجمن، استراتژی‌های آموزشی، کیفیت برنامه درسی سواد فرهنگی، صلاحیتهای معلمان، تشخیص و ارزیابی و سیاستگذاری و نظارت بود که براساس آن چارچوب طراحی و مورد تأیید قرار گرفت.

مطالعه خجسته، عصاره، حاجیانی و عراقیه (۱۸) با عنوان «بررسی چالش‌های هویت ملی در برنامه‌ی درسی دوره دوم متوسطه ایران» چالش‌های هویت ملی در برنامه درسی، موانع فکری، موانع ساختاری، تحولات سیاسی، برنامه درسی پنهان، بی‌توجهی به تحولات جهانی، موانع مربوط به نیروی انسانی و عدم تعادل در توجه به ابعاد هویت ملی، تشخیص داده است.

بنابه مطالعه مصطفی پور، ادیب و ملکی و طالبی با عنوان «شناسایی ابعاد برنامه درسی مغفول بر اساس تفاوت برنامه درسی آکادمیک و برنامه درسی قصد شده آموزش مفاهیم شهروندی در کتب مطالعات اجتماعی متوسطه اول» مضامین آموزش اقتصادی (آشنا نمودن دانش‌آموزان با شغل‌های نوین در شبکه‌های اجتماعی، کمک به دانش‌آموزان در انتخاب شغل مناسب، تلاش کردن به صورت جدی در زمینه‌های مالی، آشنایی با مفهوم پس‌انداز و ساده زیستی)، آموزش خانواده (آشنایی با شیوه‌های همسرگزینی)، آموزش صلح، حل تعارضات و کشمکش‌ها- مقاومت در برابر ظالم، دفاع از حقوق خود، امنیت، تربیت سیاسی، آموزش مهارت‌های زندگی، آشنایی با نقش جنسیت، و آموزش تفکر منطقی به عنوان مضمون‌های مغفول از نظر استادان شناسایی شد.

بنابه مطالعه فضائلی، یوسفی و فضائلی با عنوان «ارزیابی کارآمدی و اثربخشی به عنوان راهی برای تعیین تطبیق شرایط شغلی با آموزش‌های تحصیلی» اساسی‌ترین قدم برای برنامه ریزی آموزشی، شناسایی و اولویت بندی نیازهای آموزشی و به بیان دیگر، نیازسنجی است. اگر نیازسنجی مبتنی بر واقعیت باشد، برنامه‌های آموزشی نظمی شده بر مبنای این نیازها هم با واقعیت هماهنگ هستند و در رفع مشکلات مؤثر خواهند بود. یکی از مهمترین ارگان‌های مسئول ایجاد چنین توانمندی‌هایی در افراد است که باید از طریق برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف در جهت تأمین این نیازها گام بردارد.

های یادگیری نتوانند از برنامه‌های آموزشی با کفایت برخوردار باشند (۷). توسعه برنامه‌های درسی مغفول در آموزش و پرورش با کاهش کارآمدی بروندهای برنامه‌های درسی در رابطه است (۸). برخی از مطالعات (۹) نشان داده است که آسیب‌های برنامه‌های درسی مغفول شامل عدم توجه به نیازهای اساسی آنها از جمله مهارت‌های زندگی و اشتغال‌زایی است.

بنابه نظر مهر محمدی و همکاران (۱۰) برنامه درسی مغفول مفهومی است که ما را متوجه یک سلسله آثار نامطلوب در نظام آموزشی می‌کند. تحمیل محرومیت‌های تربیتی که ممکن است ماندگار باشند و خارج از نظام آموزش رسمی چندان قابل جبران نباشد؛ محرومیت‌های تربیتی که بر اساس آن یادگیری و تجارب یادگیری دست‌یافتنی نباشند. بنابه مطالعه خسروی، فتوحی و اجارگاه، عارفی (۱۱) برنامه‌های درسی مهارت‌های زندگی از بیشترین اهمیت برخوردارند که در برنامه‌های درسی دوره متوسطه به چشم نمی‌خورند و از آسیب‌های جدی در این حوزه است این در حالی است که دانش‌آموزان باید برای زندگی در فضای خارج از مدرسه پرورش یابند. به نقل از پیغامی و حیدری آموزش اقتصاد در نظام تعلیم و تربیت، موضوع مغفول مانده‌ای است که علی‌رغم توجه به تعلیم اقتصاد در نظام تعلیم و تربیت دنیا، در کشور ما، آموزش اقتصاد را یک رشته دانشگاهی می‌پندارند و از این بابت ضرورت آموزش اقتصاد در سطح آموزش و پرورش را رها کرده‌اند. که آسیب دیگر می‌باشد. بنابه مطالعه حاجی تبار فیروزجانی، خلخالی و میرعرب (۱۲) نیازهای بازار کار در برنامه‌های درسی مغفول مانده است و این از کیفیت برنامه‌های درسی کاسته است. بنابه مطالعه چالش مهم برنامه‌های درسی در هدایت مسیر شغلی دانش‌آموزان است که از نظر برنامه‌ریزان درسی دور مانده است. مطالعه غلامی، صالح نصرتی و اسدی نشان داد، برخی نیازهای دانش‌آموزان از قبیل راهنمایی برای ورود به دانشگاه، نحوه کار با کامپیوتر و اینترنت و نحوه ورود به کسب و کار در برنامه‌های درسی مورد غفلت واقع شده و به آنها توجهی نشده است. بنا به مطالعات کاظم پور و غفاری برنامه‌های درسی باید متناسب با نیازهای دانش‌آموزان فراهم شود. میلر^۱ به نقش برنامه درسی و مدرسه در مسیر آشنایی با مهارت‌های زندگی اشاره نموده است. مطالعه (۱۳) نشان داد، در طراحی برنامه‌های درسی به نیازهای آینده دانش‌آموزان توجه شود. بنابه مطالعات حیدرزادگان، سرگزی، باقری فر و شاهرودی تحت شرایط اجتماعی و فرهنگی موجود، برنامه‌های درسی پاسخگوی نیازها نیست. بنابه مطالعه حسینی، طالب و نوریان (۱۴) برنامه‌های درسی فاقد محتوایی در رابطه با مهارت‌های حل مسئله و راهبردهای آنها را آموزش دهد. بنابه مطالعات امینی، شکاری و تقوایی رشد عقلانی و شناختی و نیز احساسات و عواطف دانش‌آموزان در برنامه‌های درسی چنانکه باید و شاید توجه نشده است. نتایج بهرامی پور، کیان و نیکنام (۱۵) نشان داد، برنامه‌های درسی در بُعد توانمندسازی ضعیف و در حد مطلوب نیست (۱۶). مطالعات یاد شده بیانگر آنند که آسیب‌های جدی در رابطه با عدم آماده سازی دانش‌آموزان از

1. Miller

راهبردهای مرتبط بر آن است. از اینرو به برنامه‌های درسی نیاز است که مهارت‌های حل مسئله را آموزش دهد. حل مسئله نیازمند یادگیری مهارت خاص خوداست که می‌تواند به دانش‌آموزان آموزش داده شود. مهارت حل مسئله شامل پنج مرحله، بیان مسئله، جمع‌آوری اطلاعات، فرضیه‌سازی، فرضیه‌آزمایی و نتیجه‌گیری می‌باشد.

بنابه مطالعه اوحدی و مظاهری با عنوان «اعتبار بخشی راهنمای برنامه درسی آموزش آداب و مهارت‌های زندگی»، ضرورت بازنگری در تعریف ارائه شده از آداب و مهارت‌های زندگی، مبانی نظری حاکم بر اصول برنامه، رویکرد حاکم بر برنامه، توجه به تفاوت‌های جنسیتی در برنامه و همچنین رعایت یک نقشه مفهومی مناسب برای سطوح ابتدایی تا متوسطه، تعیین درس‌های حامل، توجه ویژه به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان و الزامات اجرایی برنامه است. نکته حائز اهمیت اینکه متخصصان تأکید فراوانی بر غنی‌سازی برنامه‌های درسی مستقل و تلفیقی از نظر حوزه یادگیری آموزش آداب و مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان داشتند. از جمله ویژگی‌های خاص و بومی این برنامه آنکه علاوه بر مهارت‌های زندگی که در نظام‌های آموزشی دنیا مطرح است، بحث آداب زندگی نیز با آن همراه شده است.

مطالعه صابری و مهرازم (۲۱) با عنوان «جایگاه ابعاد هنری و ساختار محتوایی در کتاب‌های درسی آموزش هنر دوره راهنمایی: گامی در شناخت برنامه درسی مغفول» نشان داد، به ترتیب زیبایی‌شناسی، تولید هنری و تاریخ هنر در ایران و اسلام بیشترین ابعاد تربیت هنری، و طراحی و نقاشی، خوشنویسی و گرافیک، اولویت‌های نخست تا سوم را در ساختار محتوایی کتاب‌های دوره راهنمایی تحصیلی داشته است. نتیجه نشان دهنده آن است که ابعاد مهمی مانند موسیقی، هنرهای نمایشی، تاریخ هنر جهان و نقد هنری در آموزش هنر مورد غفلت و کم‌توجهی واقع شده‌اند.

مطالعه مهرمحمدی با عنوان «تربیت هنری در آموزش و پرورش ایران: احیای عرصه فراموش شده» نشان داد، آموزش هنر یکی از حوزه‌های مغفول آموزش در اکثر نظام‌های تعلیم و تربیت دنیا به حساب می‌آید. این در حالی است که اگر به کارکردهای اساسی هنر توجه کنیم در می‌یابیم که هیچ نظام آموزشی را نمی‌توان بدون عطف توجه به هنر و زیباشناسی کامل و کارآمد ارزیابی کرد. به لحاظ تاریخی نظام آموزش و پرورش در ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و هنر همواره زمینه‌ای جانبی، حاشیه‌ای و فاقد اهمیت اساسی شناخته شده است. در سال‌های اخیر حرکتی اصلاحی در آموزش و پرورش ایران شکل گرفته که هدف آن احیای آموزش هنر و برخوردار کردن نسل جدید از آثار ممتاز فردی و اجتماعی آن است. این حرکت از دوره ابتدایی آغاز شده و طی یک برنامه زمانبندی تمام سطوح تحصیلی (تا پایان دبیرستان) را دربرخواهد گرفت.

بنابه مطالعه سنبل، و سلیک^۱ با عنوان «برنامه‌های درسی مغفول در مدارس ابتدایی و متوسطه در ترکیه»، به جز برنامه‌های درسی

مطالعه شجاعی و همکاران با عنوان «الزامات و شایستگی‌های برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی» نشان داد، صاحب‌نظران و اندیشمندان تعلیم و تربیت، برنامه درسی را مهم‌ترین عنصر تشکیل‌دهنده نظام تعلیم و تربیت می‌دانند این حوزه یکی از جوان‌ترین حوزه‌های معرفت‌بشری محسوب می‌شود که در عرصه‌ها و قلمروهای مختلف آن چنان پرشتاب در حال فهم آفرینی و تحول است که تعیین مرزها و حدود و ثغور برای آنامری دشوار و حتی غیرممکن است. درواقع برنامه درسی قلب نظام تعلیم و تربیت و ابزاری در جهت تحقق اهداف تعلیم و تربیت است

مطالعه نقیه، لیاقت دارو، زمانی با عنوان «بررسی کیفیت برنامه‌های درسی مهارت‌های زندگی در دوره متوسطه اول از دیدگاه معلمان، ارائه راهکارهای صاحب‌نظران و معلمان برای کیفیت بخشی به آن» نشان داد، از دیدگاه معلمان اهداف، محتوا و ارزشیابی برنامه درسی آموزش مهارت‌های زندگی دوره متوسطه از کیفیت متوسط برخوردار است؛ اما زمان، فضا و امکانات آموزشی برنامه درسی آموزش مهارت‌های زندگی دوره متوسطه کیفیت مطلوبی ندارد. به نظر صاحب‌نظران و معلمان، برنامه درسی مهارت‌های زندگی باید باهدف نهادینه کردن مهارت‌های اساسی و پایه در دانش‌آموزان تدوین شود و متناسب با نیاز و علاقه و توان دانش‌آموزان، علم و فناوری روز دنیا، زمان کافی، امکانات و شرایط موجود طراحی شود؛ به گونه‌ای که آنها بتوانند از این مهارت‌ها در تعامل با دنیای واقعی کمک بگیرند.

مطالعات کیان با عنوان «تحلیل برنامه درسی مغفول سواد تغذیه‌ای در دوره تحصیلی متوسطه» نشان داد، برنامه درسی رسمی آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای باید پرورش دهنده ابعاد مختلف رشد جسمانی، روانی عاطفی عقلانی اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموزان باشد. اما بررسی برنامه‌های درسی دوره تحصیلی متوسطه ایران حاکی از مغفول بودن مسئله سواد تغذیه‌ای است. یافته‌های پژوهش حاضر ضرورت بازنگری برنامه‌های درسی دوره متوسطه را در جهت ارتقای سواد و عملکرد تغذیه‌ای دانش‌آموزان نوجوان بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌دهد.

مطالعه نجفی، سبحانی نژاد و وفایی (۱۹) با عنوان «تبیین مؤلفه‌های آموزش چند فرهنگی و تحلیل آن در محتوای کتب درسی تاریخ دوره متوسطه ایران» نشان داد، به آموزش چندفرهنگی و مؤلفه‌های ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتاب‌های درسی توجهی نشده است.

بنابه مطالعه حافظ‌نیا، جانجانه و بهرامی (۲۰) با عنوان «بررسی اثربخشی آموزشی مهارت‌های زندگی بر کاهش آسیب‌های اجتماعی و ابعاد آسیب روانی در دانش‌آموزان» اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی در کاهش آسیب‌های اجتماعی و آسیب‌روانی دانش‌آموزان مؤثر واقع شده است.

مطالعه حسینی، طالب و نوریان با عنوان «بررسی لزوم تغییر در محتوای دروس کتاب‌های اجتماعی دوره متوسطه براساس مهارت حل مسئله» نشان داد، برنامه‌های درسی فاقد الگوی حل مسئله و

1. Sonbul, & Çelik

بر این، مشخص شد که بین اهداف کلی و اکتساب برخی از برنامه های درسی از نظر بحث انگیز بودن رابطه ای وجود نداشت.

مطالعات ونگ با عنوان «بازنگری در اهمیت نوشتن خلاق: یک فرم هنری فراموش شده در پشت برنامه درسی یادگیری زبان» نشان داد، در بسیاری از کشورها، از جمله چین و انگلیس، نوشتن خلاق به عنوان موضوعی در حوزه گسترده تر یادگیری زبان اول مشاهده می شود. بنابراین در خلال یادگیری زبان، نوشتن خلاق بسیار کاربردی به نظر می رسد. معلمان اغلب به مهارت های نوشتاری فنی توجه بیشتری می کنند اما از احساسات و خلاقیت غافل می شوند. با این حال، بسیاری از محققان استدلال می کنند که احساس و خلاقیت باید عناصر اصلی در هنگام دیدن نوشتن خلاقانه به عنوان یک نوع هنری با ارزش برای خود باشد. لذا این تحقیق بر این استدلال استوار است که ما باید در اهمیت آموزش نوشتن خلاق به عنوان یک شکل هنری تجدید نظر شود.

بنابه مطالعه فومیونیم و تریفیرا^۵ برنامه درسی باید پاسخگوی نیازهای اجتماعی فراگیران باشد و این در حالی است که بر اساس برنامه های درسی بر اساس نیازسنجی و احتیاجات جامعه طراحی و تدوین گردد.

مطالعه غلامی، رحیمی، قهرمانی و دری^۶ با عنوان «تأملی بر برنامه درسی پوچ» نشان داد، طراحان و برنامه نویسان برنامه ریزی درسی باید در رابطه با مطالب و محتوای درسی مورد نیاز با دانش آموزان و معلمان گفتگو کرده و برای پاسخگویی به نیازهای آنها به دسته ای از برنامه های درسی بپردازند، پیامدهای مثبتی برای بهبود و توانمندسازی دانش آموزان داشته باشد.

بنابه مطالعه فراژگ، وکلیموتویچ^۷ با عنوان «سواد مالی و تأثیر آن بر عوامل تصمیم گیری مشتریان جوان» تغییرات پویا در فضای اقتصادی به ویژه در مورد بازارهای مالی، ضرورت توسعه مهارت های مالی جوامع را به وجود می آورد. با وجود تعداد زیادی ابتکارات مختلف در این زمینه، سطح آموزش مالی در سراسر جهان نسبتاً پایین است. این حالت تحت تأثیر عوامل بسیاری قرار دارد و در گروه هدف خاصی از آموزش مالی متفاوت است. این مقاله بر جوانان به عنوان مهمترین گروه برای توسعه بیشتر جوامع تمرکز دارد. دانش و مهارت های مالی بر عوامل تصمیم گیری مالی تأثیرگذار است.

هیوم و کول^۸ پژوهشی با عنوان «بررسی عدم تطابق برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی تجربه شده» در یکی از دبیرستانهای آمریکا انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که اهداف این مدرسه به خلاف اهداف و سیاست های برنامه درسی ملی است.

فرهنگ دینی و تربیت اخلاقی، ۱۶ برنامه درسی به طور مستقیم مشتمل بر مغفول بوده اند. به همین ترتیب، به جز دروس فرهنگ دینی و تربیت اخلاق، دیگران به طور مستقیم، برنامه ریزی شده و سیستماتیک به مغفول ماندن سایر برنامه های درسی توجه نداشته اند.

بنابه مطالعه رانتا، و همکاران^۱ آموزش مهارت ها و مسائل مالی برای دانش آموزان آن ها برای مشارکت فعال و شکوفایی در جامعه آینده حیاتی است. برای آموزش مهارت های زندگی کاری، کارآفرینی، و سواد مالی از طریق همکاری موضوعی مدرسه مبتنی بر پدیده، آموزش رسمی و برنامه های کاربردی دیجیتال مورد تاکید قرار می گیرد.

بنابه مطالعه اوان، اودیدا، اکایتا و آسکیو اکپنیانگ^۲ با عنوان «گستره شیوه های مهندسی مجدد برنامه درسی، پذیرش فناوری های نوظهور مبتنی بر وب و ایجاد شغل: دیدگاه فارغ التحصیلان نیجریه. پذیرش فناوری های نوظهور مبتنی بر وب و ایجاد شغل» میزان پذیرش فناوری های نوظهور مبتنی بر وب توسط فارغ التحصیلان نیجریه ای کم است. بسیاری از فارغ التحصیلان موسسات آموزشی نیجریه ای فناوری های نوظهور برای پردازش واژه، گرافیک، علم داده و تجزیه و تحلیل داده ها استفاده می کنند، اما تنها تعداد کمی از آنها برای فعالیت هایی مانند چاپ، تولید ویدیویی، طراحی دوره های آنلاین، برنامه نویسی، توسعه نرم افزار، بازاریابی دیجیتال استفاده می کنند.

مطالعه رودریگوز هریرو، دل لاهران گاسکون و دی میگل یوبیرو^۳ (۲۰۲۳) با عنوان فرارسیدن مرگ برنامه های درسی در اسپانیا» نشان داد، مرگ در همه مراحل برنامه های درسی ملاحظه می شود که این مرگ بصورت آگاهانه و برنامه ریزی شده نیست. این مطالعه ضمن بیانگر حساسیت مسئله، جنبه ای از برنامه درسی را مورد توجه مخاطبان بین المللی قرار می دهد.

مطالعات سوپراویتنو و رویس^۴ با عنوان «ارزش شخصیت: برنامه درسی پنهان فراموش شده در برنامه های درسی اندونزی» نشان داد، آنچه که در برنامه های درسی مغفول مانده است، توجه به ارزش شخصیت دانش آموزان و یادگیرندگان است که برنامه های درسی برای آنها فراهم شده است. این در حالی است که باید به نیازهای شخصیت آنها برای طراحی و تدوین برنامه های درسی و فعالیت های یادگیری توجه شود.

بنابه مطالعه تاتار و آدیگوزل^۵ با عنوان «تحلیل برنامه درسی آموزش ابتدایی و متوسطه از نظر برنامه درسی مغفول» موضوعاتی که توسط ذینفعان آموزش و پرورش مورد توجه قرار می گرفت، عمدتاً در برنامه های درسی دوره های اجباری در آموزش ابتدایی و متوسطه پوشش داده نمی شد؛ به عبارت دیگر، برنامه درسی مغفول بود. علاوه

5. Tatar, & Adigüzel

6. Wang

7. Fomunyan, & Teferra

8. Gholami, Rahimi, Ghahramani, & Dorri

9. Fraczek, & Klimontowicz

10. Hume & Coll

1. Ranta etal

2. Owan, Udida, Ekaette, & Asuquo Ekipenyong

3. Rodríguez Herrero, de la Herrán Gascón, & de Miguel Yubero

4. Suprayitno, & Rois

شرکت کنندگان مرد بودند. ۶۸/۴۳٪ از شرکت کنندگان دارای مرتبه استادیاری، ۲۶/۳۱٪ شرکت کنندگان دارای مرتبه دانشیاری، و ۵/۲۶٪ از شرکت کنندگان دارای مرتبه علمی استاد تمامی بودند. ۳۱/۵۸٪ از شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت تا ۱۰ سال، ۴۷/۳۶٪ شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت ۱۱ تا ۲۰ سال، و ۲۱/۰۶٪ از شرکت کنندگان دارای سابقه خدمت بالاتر از ۲۰ سال بودند.

ابزار تحقیق، مصاحبه عمیق و غیرساختاریافته بود. در رابطه با روایی و اعتبار مصاحبه‌هایی که صورت گرفت، قابلیت اعتماد آنها مورد بررسی قرار گرفت. از اینرو با فرد مصاحبه‌شونده با یک فرایند ارتباط رفت و برگشتی، در رابطه با مضمون‌ها و برداشت‌های محقق پیرامون ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌درسی مغفول بررسی شد تا از این طریق از صحت برداشتهای مصاحبه‌کننده با بازخورد مصاحبه‌شونده ی اطمینان حاصل شود. برای اعتباریابی از معیار انتقال‌پذیری استفاده شد به این صورت که، چند مورد از متن‌های مصاحبه‌همراه با خلاصه‌های تفسیری محقق در اختیار دو نفر خبره قرار گرفت تا امکان استخراج و تأیید به منظور تحلیل داده‌ها و بهره‌گیری از آنها برای موقعیت‌های دیگر فراهم شود. تحلیل داده‌ها بر اساس نظام کُدگذاری باز، کُدگذاری محوری و کُدگذاری انتخابی انجام گرفت.

یافته‌ها

سؤال اول تحقیق

ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌درسی مغفول دوره دوم متوسطه مبتنی بر آموزش مهارتهای زندگی کدامند؟

بنابه مطالعه جوهال^۱ همخوانی و همراهی نظامهای آموزش و پرورش با واقعیات اجتماعی و فرهنگی جامعه یکی از مدارس و کارایی مهم‌ترین شاخص‌های اثر بخشی و کارآیی مدارس و مراکز آموزشی مختلف می‌باشد. در واقع انتظار آن است که نهادهای آموزشی با توجه به اهداف مه‌دم مدرسه که آماده‌سازی کودکان و نوجوانان برای زندگی در جامعه است، بیش از پیش با تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در سطوح ملی و بین‌المللی همسو باشند. مطالعه گراهام و سیمس-گان زن هاسر^۲ (۲۳) با عنوان «ارزیابی خط مشی‌های آموزشی در کارگاههای هنری مدارس متوسطه در مواجهه با برنامه‌درسی مغفول» نشان داد، علت مغفول ماندن هنرهای تجسمی در سیاست‌های اصلاحات آموزشی، عدم ارزیابی هنرمندان و عدم توجه به کارهای هنری است. در حالی که هنر می‌تواند شریک خوبی برای برنامه‌های درسی تلقی شود و بر غناسازی فعالیت‌های یادگیری مدرسه‌ای بیفزاید.

سؤالات تحقیق

۱. ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌درسی مغفول دوره دوم متوسطه مبتنی بر آموزش مهارتهای زندگی کدامند؟
  ۲. الگوی برنامه‌درسی مغفول دوره دوم متوسطه مبتنی بر آموزش مهارتهای زندگی چگونه است؟
- مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق کیفی- شیوه نظریه‌داده‌بنیاد بود. جامعه آماری شامل استادان رشته برنامه‌ریزی درسی کشور و شیوه نمونه‌گیری هدفمند تا حد اشباع داده‌ها (۱۹ نفر) و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکن کنندگان بدین ترتیب بوده است: ۵۷/۸۹٪ از شرکت کنندگان زن، و ۴۲/۱۱٪ از

جدول ۱. شرایط علی‌کدهای باز برنامه‌درسی مغفول

کدهای باز	کدهای محوری	کد انتخابی
نحوه برخورد با دیگران، نحوه فهم دیگران، نحوه وفاق اجتماعی، نحوه سازگاری اجتماعی، آداب معاشرت، آداب ارتباطات اجتماعی، ارتباطات شغلی، نحوه تأثیرگذاری بر دیگران، نحوه ادای احترام به دیگران، آشنایی با آداب و رسوم اجتماعی، مراعات دیگران، ادراک منزلت اجتماعی، ادراک ارزشهای اجتماعی، ادراک نابهنجاری‌های اجتماعی، ادراک بی‌نظمی‌های اجتماعی، انسجام اجتماعی، یکپارچگی اجتماعی، وحدت اجتماعی،	توافق اجتماعی تفاهم اجتماعی احترام به ارزشهای اجتماعی	سواد اجتماعی
نحوه راه‌اندازی کسب و کارها، آشنایی با قوانین مشاغل، آشنایی با نحوه ثبت شرکت‌ها، آشنایی با نحوه مجوز گرفتن، آشنایی با مشاغل مجازی و کسب و کارهای اینترنتی، آشنایی با مشاغل روز، آشنایی با پیش‌بایسته‌های شغلی، آشنایی با فرصت‌های مشاغل، آشنایی با محدودیت‌های مشاغل،	نحوه اخذ مجوز شغل آشنایی با الزامات شغلی آشنایی با مشاغل اینترنتی	سواد اشتغال زایی
عدم سازگاری محتوای درس با واقعیات جامعه، عدم توجه به نیازهای جامعه، مهارتهای سازگاری با همسر، احترام به اختلاف نظرات یکدیگر، احترام به منزلت یکدیگر، احترام به حقوق یکدیگر، احترام به شخصیت یکدیگر، احترام به عقاید یکدیگر، احترام به علائق یکدیگر، نحوه تفاهم نظرات یکدیگر، نحوه تفاهم در دایقه‌ها، نحوه تفاهم در سلیقه‌ها، نحوه تفاهم اخلاقی داشتن، نحوه زندگی کردن،	تفاهم با همسر سبک زندگی متناسب	

شرایط علی

^۱ . Johal

^۲ . Graham, & Sims-Gunzenhauser

سواد زندگی	تاب آوری در زندگی نحوه خرید الکترونیکی نحوه بهره گیری از خدمات الکترونیکی	نحوه برخورد با فراز و نشیب های زندگی، برطرف کردن مشکلات زندگی، تسهیل بخشی به زندگی، ساز و کارهای زندگی، مهارت های زندگی، برنامه ریزی زندگی، راهبردهای زندگی، سبک زندگی، نحوه سوار و پیاده شده از اتوبوس، نحوه گرفتن اسنپ، نحوه شارژ کردن کارت اتوبوس، نحوه خرید بلیط موزه ها، نحوه استفاده از عابربانک برای دریافت و پرداخت، نحوه چک کردن لیست خرید کالاها، نحوه خرید کالاها از سوپرمارکت ها، نحوه خرید الکترونیکی، نحوه رزرو الکترونیکی استخرها، نحوه رزرو الکترونیکی امکانات مراکز تفریحی
سواد تغذیه ای	آشنایی با خواص مواد غذایی آشنایی با نحوه آماده سازی غذا	ارزش غذایی سبزیجات، مواد پروتئینی، مواد غذایی سالم، ویتامین های مواد غذایی، آشنایی با مواد غذایی کلسیم دار، نحوه پخت و پز مؤثر مواد غذایی،
سواد هنری	داشتن زاویه دید داشتن هنر کنشگری ادراک ارزشهای هنری داشتن معرفت هنری	زاویه دید از جوانب مختلف، نحوه نقاشی و اصول مترتب بر آن، نحوه ترکیب رنگ ها، نحوه طراحی، هنرهای تجسمی، نحوه انگیزه سازی در دانش آموزان، ایجاد فضای سازماندهی ارزشهای اجتماعی، ایجاد فضای سازماندهی ارزشهای هنری، ایجاد فضای سازماندهی ارزشهای علمی، ایجاد بستر کنشگری ترانه سرایی، ایجاد فضای کنشگری بیان احساسات و هیجانات، ایجاد بستر کنشگری ملودی سازی، تلفیق ذوق هنری و علمی، تلفیق ذوق هنری و اجتماعی، تلفیق علائق هنری و فرهنگی، تلفیق ذوق هنری و معرفت شناسی، نحوه برقراری ارتباط چندگانه عناصر با هم، نحوه برقراری ارتباط دو جانبه عناصر با هم، افزایش دقت نظر، نحوه انسجام عناصر یک طرح،
سواد فناوری	نحوه کار با کامپیوتر نحوه استفاده از اینترنت نحوه نصب نرم افزارها نحوه مدیریت فایلها	استفاده از کامپیوتر و مدیریت پرونده ها، ذخیره سازی اطلاعات، آشنایی با انواع حافظه، نحوه ارتقای حافظه، نحوه قرار دادن فایل ها، نحوه تنظیمات صفحه رایانه، نحوه انتخاب داده ها، نحوه تشکیل بانک داده ها، نحوه دسترسی به آدرس وب، نحوه انتقال فایل ها، مدیریت داده های اطلاعاتی، نصب و راه اندازی نرم افزار ورد، امکانات فناوری، محدودیت های فناوری، تسهیلات فناوری، ظرفیت های فناوری، آسیب های شبکه های مجازی، فرصت های فناوری، دانش فناوری، روش فناوری، بکارگیری فناوری، استلزامات شهروند الکترونیک، نحوه ساخت ایمیل، نحوه ورود به سامانه ها، نصب و راه اندازی ویندوز، ویروس های اینترنتی، نصب آنتی ویروس ها، نحوه بروز رسانی سامانه، نحوه ارتقای سرعت نت، نحوه حفاظت از حریم فضای مجازی،
سواد مالی	مدیریت هزینه مدیریت درآمد تحلیل مالی	آشنایی با مدیریت بدهی ها، آشنایی با سهام، تهیه ترازنامه مالی، آشنایی با نحوه جذب درآمد، آشنایی با قوانین مالی، آشنایی با انواع سرمایه گذاری ها، آشنایی با قوانین بانکی، آشنایی با نحوه سپرده گذاری، آشنایی با اوراق بهادار، مدیریت فروش، مدیریت خرید، آشنایی با نحوه سرمایه گذاری، تحلیل موقعیت مالی، مدیریت پس انداز، آشنایی با قراردادهای مالی، مدیریت هزینه، نحوه درآمدزایی، بودجه بندی ماهیانه، مدیریت وام، نحوه تصمیم گیری های مالی
سواد زیست-محیطی	ویژگی های محیط زیست حفاظت از محیط زیست بهبود محیط زیست	دانش زیست محیطی، حفاظت از موجودات زیست محیطی، نگرش زیست محیطی، محدودیت های زیست محیطی، امکانات زیست محیطی، قلمرو زیست محیطی، فرصت های زیست محیطی، دلایل فرسایش خاک، اتلاف منابع آبی زیست محیطی، رفتار کنترل شده در محیط زیست، دوری از آلودگی محیط زیست، درک چالش های محیط زیست، حفاظت از درختان و فضای سبز، تمايلات زیست محیطی، پیاده روی در طبیعت،

اجتماعی)، ۲. سواد هنری (داشتن زاویه دید، داشتن هنر کنشگری، ادراک ارزشهای هنری، داشتن معرفت هنری)، ۳. سواد زندگی (سبک زندگی متناسب، تفاهم با همسر، تاب آوری در زندگی، نحوه خرید

بر اساس یافته های جدول ۱، شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول شامل ۸ گد انتخابی بوده است: ۱. سواد اجتماعی (توافق اجتماعی، تفاهم اجتماعی، احترام به ارزشهای اجتماعی، ارتباطات

۷. سواد تغذیه‌ای (آشنایی با خواص مواد غذایی، آشنایی با نحوه آماده سازی غذا)، و ۸. سواد زیست-محیطی (ویژگی های محیط زیست، حفاظت از محیط زیست، بهبود محیط زیست) بوده است.

الکترونیکی، نحوه بهره گیری از خدمات الکترونیکی)، ۴. سواد اشتغال زایی (نحوه اخذ مجوز شغل، آشنایی با مشاغل اینترنتی، آشنایی با الزامات شغلی)، ۵. سواد فناوری (نحوه کار با کامپیوتر، نحوه استفاده از اینترنت، نحوه نصب نرم افزارها، نحوه مدیریت فایلها)، ۶. سواد مالی (مدیریت هزینه، مدیریت درآمد، تحلیل مالی).

جدول ۲. شرایط مداخله ای برنامه درسی مغفول

کدهای باز	کدهای محوری	کد انتخابی
انعطاف ناپذیری کتاب های درسی، عدم سازوکارهای پُر کردن خلاء کتاب های درسی، عدم استقلال مجریان برنامه های درس، وجود طرح درس های منطبق با کتاب درسی، بسته بودن سرفصل دروس، انتظار اولیاء بر حسب تدریس محتوای کتاب درسی، لازم الاجرا بودن کتاب درسی به تمام و کمال، عدم وجود وقت برای توسعه فرصت های یادگیری،	برنامه درسی تعریف شده	لازم الاجرا بودن محتوای درسی مصوب
ساختار تصمیم گیری از بالا به پایین، سیاست متمرکز تهیه کتاب درسی، ارزشیابی های متمرکز دانش آموزان، ارزشیابی معلمان براساس اجرای کتاب درسی محوله، منع قانونی تغییر کتاب درسی توسط معلمان	ساختار متمرکز ارزشیابی از محتوای مصوب	متمرکز بودن تصمیم گیری

۲. متمرکز بودن تصمیم گیری (ساختار متمرکز، و ارزشیابی از محتوای مصوب) بوده است.

بر اساس یافته های جدول ۲، شرایط مداخله ای برنامه درسی مغفول شامل دو کُد انتخابی ۱. لازم الاجرا بودن محتوای درسی مصوب (برنامه درسی تعریف شده، و نداشتن اختیارات مجریان)، و

جدول ۳. شرایط راهبردی برنامه درسی مغفول

کدهای باز	کدهای محوری	کد انتخابی
چرخه های یادگیری فعال، چرخه های یادگیری روزآمد، چرخه های یادگیری اجتماعی، چرخه های یادگیری فرهنگی، چرخه های یادگیری خودراهبری، چرخه های یادگیری خود ارزیابی، چرخه های یادگیری خود تنظیمی، چرخه های یادگیری منظم، چرخه های یادگیری یکپارچه، چرخه های یادگیری پویا، چرخه های یادگیری سیال، چرخه های یادگیری خلاقانه، چرخه های یادگیری گروهی، چرخه های یادگیری شتاب دهنده، چرخه های یادگیری انگیزشی، چرخه های یادگیری معنادار، چرخه های یادگیری فردی، چرخه های یادگیری عملی، چرخه های یادگیری مبتنی بر نقشه، چرخه های یادگیری تفکر ساز، چرخه های یادگیری فرایندی، چرخه های یادگیری مشهود، چرخه های یادگیری تعاملی، چرخه های یادگیری سازنده گرا، چرخه های یادگیری شبیه ساز، چرخه های یادگیری مبتنی بر طبیعت، چرخه های یادگیری دانش بنیان	چرخه های یادگیری فرایندی	استفاده از چرخه های یادگیری مفاهیم مغفول
نحوه تاب آوری در برابر مشکلات، نحوه حفظ آرامش خود در برابر موانع، نحوه حفظ آرامش خود در برابر سختی ها، نحوه حفظ آرامش خود در برابر چالش ها، نحوه حفظ آرامش خود در برابر تهدیدهای محیطی، نحوه حفظ آرامش خود در برابر عوامل نگران کننده، نحوه تاب آوری در برابر ناملایمات، نحوه تاب آوری در برابر فراز و نشیب ها، نحوه تاب آوری در برابر شوک های عاطفی	تسلط بر خود برای یادگیری	تاب آوری یادگیری مفاهیم مغفول
	تاب آوری دشواری های یادگیری	

مفاهیم مغفول (تسلط بر خود برای یادگیری، و تاب آوری دشواری های یادگیری) بوده است.

بر اساس یافته های جدول ۳، شرایط راهبردی آسیب شناسی برنامه درسی مغفول شامل دو کُد انتخابی ۱. استفاده از چرخه های یادگیری مفاهیم مغفول (چرخه های یادگیری فرایندی، چرخه های یادگیری انگیزشی، و چرخه های یادگیری تعاملی)، و ۲. تاب آوری یادگیری

جدول ۴. شرایط زمینه ای برنامه درسی مغفول

کدهای باز	کدهای محوری	کد انتخابی
تفویض اختیارات بازسازی اهداف یادگیری، تفویض اختیارات بازسازی شیوه های یادگیری، تفویض اختیارات بازسازی ابزارهای یادگیری، تفویض اختیارات تکمیل محتوای یادگیری، تفویض اختیارات اصلاح محتوای یادگیری، تفویض اختیارات غنی سازی محتوای یادگیری، تفویض اختیارات حذف اضافات یادگیری،	اعمال اختیارات	تفویض اختیارات
سازگاری اجتماعی، نیازسنجی اجتماعی، واکاوی مفاهیم جامعه شناختی، واکاوی تحولات اجتماعی، تحلیل موقعیت اجتماعی، تفهیم مفاهیم اجتماعی، توسعه ادراک اجتماعی، آشکار سازی مفاهیم نهفته در محتوی، بازسازی نقشه مفاهیم، غنی سازی مفاهیم	واکاوی اجتماعی مفاهیم آشکار سازی مفاهیم	تحلیل موقعیت مفاهیم

بر اساس یافته های جدول ۴، شرایط زمینه ای آسیب شناسی برنامه درسی مغفول شامل دو کُد انتخابی ۱. تفویض اختیارات(اعمال واکاوی اجتماعی مفاهیم، و آشکار سازی مفاهیم) بوده است. و ۲. تحلیل موقعیت مفاهیم)

جدول ۵. شرایط پیامدهای برنامه درسی مغفول

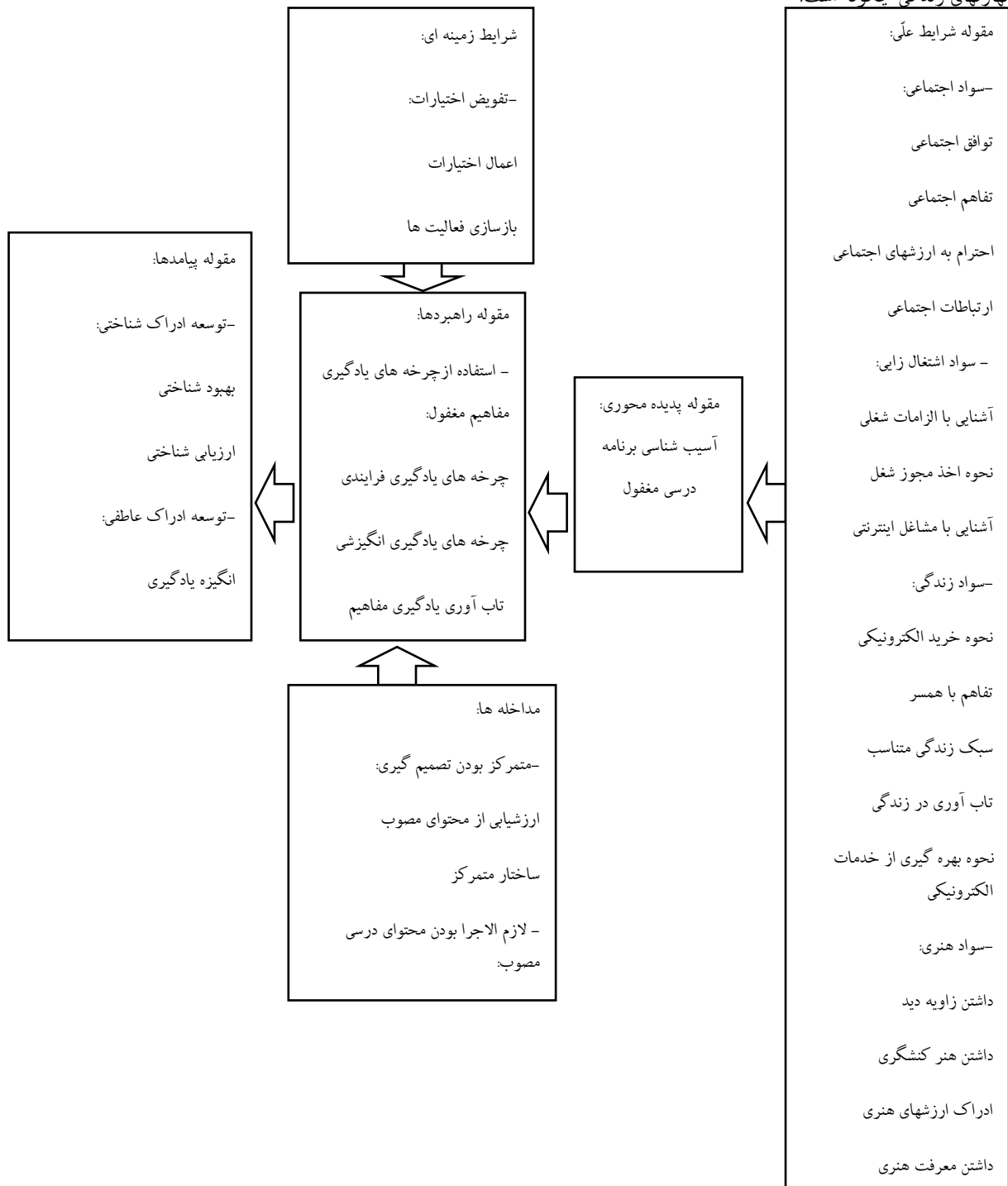
کدهای باز	کدهای محوری	کد انتخابی
بهبود درک و فهم محتوا، بهبود قوه تحلیل محتوا، بهبود قوه روابط عناصر محتوا، بهبود ارزیابی محتوا،	بهبود شناختی	توسعه ادراک شناختی
ایجاد انگیزه یادگیری بیشتر محتوا، توسعه درگیری با محتوای یادگیری، نشاط یادگیری، دلبستگی به یادگیری	انگیزه یادگیری	توسعه ادراک عاطفی
بهبود بکارگیری محتوا، توسعه خلاقیت در یادگیری، توسعه هماهنگی قوای ذهنی برای یادگیری، توسعه یادگیری در حد تسلط	بکارگیری محتوا	توسعه ادراک روانی-حرکتی

بر اساس یافته های جدول ۵، شرایط پیامدی آسیب شناسی برنامه درسی مغفول شامل سه کُد انتخابی ۱. توسعه ادراک شناختی(بهبود شناختی، و ارزیابی شناختی)، ۲. توسعه ادراک عاطفی(انگیزه یادگیری، نشاط یادگیری) و توسعه ادراک روانی-حرکتی(بکارگیری محتوا، یادگیری در حد تسلط) بوده است.

سؤال دوم تحقیق

الگوی برنامه درسی مغفول دوره دوم متوسطه مبتنی بر آموزش

مهارت‌های زندگی چگونه است؟

شکل ۱. مدل پارادایمی آسیب شناسی برنامه درسی مغفول با رویکرد نظریه داده بنیاد

نتیجه گیری

بی توجهی به موارد مغفول مانده در برنامه های درسی، آنها را به حدی از اضمحلال و فرسودگی رسانیده است (۲۴) تا حدی که نیازمند مهندسی مجدد برنامه های درسی به منظور تحت پوشش قرار دادن امور مغفول مانده و مورد توجه قرار دادن آنهاست (۲۲). این امر موجب می شود که بیش از پیش برنامه های درسی حسابگرانه طراحی و تدوین شوند. چنانکه پاسخگوی نیازهای دانش آموزان باشد. لذا با هدف آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، نتایج تحقیق قابل تأمل و بررسی به شرح ذیل است.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، سواد اجتماعی (توافق اجتماعی، تفاهم اجتماعی، احترام به ارزشهای اجتماعی، ارتباطات اجتماعی) بوده است. نتایج با مطالعات پیشین همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها برای غنی سازی برنامه های درسی باید سواد اجتماعی و فرهنگی را توسعه داد که این شامل دانش و تجربه، محتوا و ساختار، عناصر اجتماعی و عاطفی، فرصتها و منابع آموزش عادلانه و مرتبط، مشارکت والدین و انجمن، استراتژی های آموزشی، کیفیت برنامه درسی سواد فرهنگی است. سواد فرهنگی و اجتماعی منجر به سازگاری و تفاهم اجتماعی می شود و در چنین حالتی است که دانش آموزان ارزشهای اجتماعی- فرهنگی را درک می کنند و به آنها احترام می گذارند. اما متأسفانه برنامه های درسی چنانکه باید و شاید به سواد اجتماعی- فرهنگی توجه نشده است و حتی مغفول مانده است. از اینروست که دانش آموزان در مقابل ارزشهای اجتماعی و فرهنگی ایستادگی کرده و به سختی می توان برای برخی آنها را تفهیم نمود. درک ارزشهای اجتماعی و فرهنگی موجب به تقویت اخلاق دانش آموزان برای زندگی در جامعه می گردد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، سواد هنری (داشتن زاویه دید، داشتن هنر کنشگری، ادراک ارزشهای هنری، داشتن معرفت هنری) بوده است. نتایج با مطالعات گذشته همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها برنامه های درسی از بابت سواد هنری مغفول مانده است و باید به آن توجهی جدی نماید چنانکه ظرفیت ها و استعداد های دانش آموزان متبلور شود و این در حالی است که برنامه های درسی، مسیر رشد دانش آموزان مبتنی بر ظرفیت های آنها شناسایی کند و در آن مسیر آنها را هدایت نماید. از اینرو آموزش و پرورش نیز به سمت حرفه ای شدن حرکت می کند و کارآیی بیرونی آن بهبود می یابد. در چنین حالتی هویت دانش آموزان در فرایندهای یاددهی- یادگیری شکل گرفته و تکامل می یابد. سواد هنری به دانش آموزان توانایی زاویه دید، درک ارزشهای زیباشناسی، تولید هنری، طراحی و نقاشی، خوشنویسی و گرافیک، درک موسیقی می دهد. بنابه مطالعه (۲۵) آموزش هنر یکی از حوزه های مغفول آموزش در اکثر نظامهای تعلیم و تربیت دنیا به حساب می آید. این در حالی است که اگر به کارکردهای اساسی هنر توجه کنیم در می یابیم که هیچ نظام آموزشی را نمی توان بدون عطف توجه به هنر و زیباشناسی کامل و کارآمد ارزیابی کرد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، سواد زندگی (سبک زندگی متناسب، تفاهم با همسر، تاب آوری در زندگی، نحوه خرید الکترونیکی، نحوه بهره گیری از خدمات الکترونیکی) بوده است. نتایج با مطالعات گذشته همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها آموزش مهارت های زندگی در کاهش آسیب های اجتماعی و آسیب روانی دانش آموزان مؤثر واقع شده است. از اینرو تأکید فراوانی بر غنی سازی برنامه های درسی مبتنی بر آموزش آداب و مهارت های زندگی برای دانش آموزان شده است. بنابر این باید کلیه عناصر برنامه های درسی در ابعاد هدف، روش، وسیله، فعالیت ها یادگیری و ارزشیابی با رویکرد آموزش مهارت های سبک زندگی بازنگری و اصلاح شوند. برخی از مؤلفه های سبک زندگی عبارتند از: تفاهم اخلاقی داشتن، نحوه زندگی کردن، نحوه برخورد با فرازو نشیب های زندگی، برطرف کردن مشکلات زندگی، تسهیل بخشی به زندگی، ساز و کارهای زندگی، مهارت های زندگی، برنامه ریزی زندگی، راهبردهای زندگی، سبک زندگی، نحوه سوار و پیاده شده از اتوبوس، نحوه گرفتن اسنپ، نحوه شارژ کردن کارت اتوبوس،

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، سواد اشتغال زایی (نحوه اخذ مجوز شغل، آشنایی با مشاغل اینترنتی، آشنایی با الزامات شغلی) بوده است. نتایج با مطالعه همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها آموزش مهارت های شغلی به دانش آموزان در برنامه های درسی با رویکرد کارآفرینی منجر به توانمندسازی آنها می شود به گونه ای که در مرحله عمل به مهارتهایی دست می یابند که می توانند از طریق آنها جذب بازار کار شوند. آشناسازی دانش آموزان با مشاغل مجازی و سایر مشاغل صنعتی- تولیدی موجب ذهنیت بخشی برای دانش آموزان می شود و فعالیت های یادگیری در سطح عمل برای آنها توسعه می یابد. برخی از مؤلفه های سواد اشتغال زایی عبارتند از: نحوه راه اندازی کسب و کارها، آشنایی با قوانین مشاغل، آشنایی با نحوه ثبت شرکت ها، آشنایی با نحوه مجوز گرفتن، آشنایی با مشاغل مجازی و کسب و کارهای اینترنتی، آشنایی با مشاغل روز، آشنایی با پیش بایسته های شغلی، آشنایی با فرصت های مشاغل،

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط علی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، سواد فناوری (نحوه کار با کامپیوتر، نحوه استفاده از اینترنت، نحوه نصب نرم افزارها، نحوه مدیریت فایلها) بوده است. نتایج با مطالعات قبلی همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها بهره گیری از سواد فناوری موجب بهبود توانمندی دانش آموزان می شود و آنها را قادر می سازد که بتوانند با استفاده از اینترنت و فضای مجازی و سایر سازوکارهای فناورانه به یادگیری هر چه بیشتر بپردازند. سواد فناوری یا سواد تکنولوژی یا حتی سواد تکنولوژیکی، توانایی استفاده، درک، مدیریت و تجزیه و تحلیل فناوری به طور ایمن، مؤثر و مسئولانه است. این سواد شامل استفاده از فناوری برای ارزیابی، ایجاد و ادغام اطلاعات می شود. اما سواد فناوری فقط به رایانه و اینترنت محدود نمی شود و می توان آن را برای هر دستگاه تکنولوژیکی اعمال کرد. برخی از مؤلفه های سواد فناوری عبارتند از: استفاده از کامپیوتر و مدیریت پرونده ها، ذخیره سازی

مؤثر مواد غذایی را بدانند در چنین حالتی سلامت جسمی آنها بیشتر فراهم می‌شود.

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط مداخله‌ای آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، لازم‌الاجرا بودن محتوای درسی مصوب (برنامه‌درسی تعریف شده، و نداشتن اختیارات مجریان) بوده است. نتایج با مطالعات همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها برنامه‌های درسی و طراحی آنها از بالا به پایین صورت می‌پذیرد و از اینروست که بسیاری از موارد ضروری از دید کارشناسان رده‌های بالادستی دور می‌ماند و این در حالی است که در صورتی که به رده‌های پایین دستی تفویض اختیار شود، همه موارد مورد لزوم در برنامه‌های درسی لحاظ می‌گردد و از اینرو به نیازهای آموزشی دانش‌آموزان بیش از پیش توجه می‌شود.

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط مداخله‌ای آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، متمرکز بودن تصمیم‌گیری (ساختار متمرکز، و ارزشیابی از محتوای مصوب) بوده است. نتایج با مطالعات قبلی همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها از دلالت‌های برنامه‌های درسی مغفول، سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری متمرکز در آموزش و پرورش است که همه اقدامات از بالا به پایین صورت می‌پذیرد و از اینرو به دلیل ناآشنایی رده‌های بالای تصمیم‌گیری به رده‌های پایین دستی، بسیاری از نیازهای دانش‌آموزان نادیده انگاشته می‌شود و لذا نادیده انگاشته می‌شود. این در حالی است که اگر سیاست‌گذاری به شیوه‌ای از بالا به پایین کاهش یابد و اختیارات به سطوح پایین دستی تفویض گردد، برنامه‌های درسی واقع‌بینانه‌تر طراحی و تدوین می‌شود و مسائل مورد نیاز بیشتر در برنامه‌های درسی مورد توجه و بازبینی قرار می‌گیرد. از اینرو نکات مغفول در برنامه‌های درسی بسیار کاهش می‌یابد.

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط راهبردی آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، استفاده از چرخه‌های یادگیری مفاهیم مغفول (چرخه‌های یادگیری فرایندی، چرخه‌های یادگیری انگیزشی، و چرخه‌های یادگیری تعاملی) بوده است. نتایج با مطالعات پیشین همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها برای بهبود برنامه‌های درسی باید به چرخه‌های یادگیری فرایندی و انگیزشی توجه شود. بدین معنا که فرایندهای یادگیری برای دانش‌آموزان به گونه‌ای انعطاف‌پذیرانه‌ای طراحی شود که دانش‌آموزان با استعدادهای متفاوت بتوانند به یادگیری بپردازند در چنین حالتی انگیزه آنها در فرایندهای یادگیری گسترش می‌یابد و چرخه‌های یادگیری خاصیت انگیزشی می‌یابد.

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط راهبردی آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، تاب‌آوری یادگیری مفاهیم مغفول (تسلط بر خود برای یادگیری، و تاب‌آوری دشواری‌های یادگیری) بوده است. نتایج با مطالعات گذشته همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها مغز به عنوان ارگان مرکزی استرس و سازگاری با عوامل استرس‌زا، نقشی محوری در پاسخ‌های رفتاری و فیزیولوژیکی ایفا می‌کند که ممکن است منجر به سازگاری موفق یا پاتوفیزیولوژی و بیماری‌های روحی و جسمی شود. در این زمینه، تاب‌آوری را می‌توان به عنوان «دستیابی به یک نتیجه مثبت در مواجهه با نامایمات»

اطلاعات، آشنایی با انواع حافظه، نحوه ارتقای حافظه، نحوه قرار دادن فایل‌ها، نحوه تنظیمات صفحه رایانه، نحوه انتخاب داده‌ها، نحوه تشکیل بانک داده‌ها، نحوه دسترسی به آدرس وب، نحوه انتقال فایل‌ها، مدیریت داده‌های اطلاعاتی، نصب و راه‌اندازی نرم‌افزار ورد، امکانات فناوری، محدودیت‌های فناوری، تسهیلات فناوری، ظرفیت‌های فناوری، آسیب‌های شبکه‌های مجازی، فرصت‌های فناوری، دانش فناوری، روش فناوری، بکارگیری فناوری، استلزامات شهروند الکترونیک،

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط علی‌آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، سواد مالی (مدیریت هزینه، مدیریت درآمد، تحلیل مالی)، بوده است. نتایج با مطالعات (۲۶) همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها سواد مالی را می‌توان دانش، مهارت و همچنین اعتماد به نفس لازم برای تصمیم‌گیری‌های مالی بدانیم. افرادی که با امور مالی آشنایی دارند، باید بتوانند کارهای زیر را به راحتی و با کمترین ریسک انجام دهند از قبیل مدیریت مالی و بودجه‌بندی صحیح، پرداخت به موقع هزینه‌های زندگی و پس‌انداز کردن بخشی از درآمد، آشنایی با بهره‌وام‌های بانکی برای مدیریت بدهی‌ها. سواد مالی ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت‌ها، گرایش و رفتارهای مالی لازم برای تصمیم‌گیری صحیح مالی و سرانجام دستیابی به وضعیت مساعد مالی فردی است. داشتن مهارت و دانش در مسائل مالی جهت اخذ مؤثرترین رفتاری که به بالاترین اهداف فردی، خانوادگی و جهانی دست یافت. سواد مالی یعنی آشنایی با اصول اساسی اقتصادی، دانش درباره اقتصاد و درک برخی از اصلاحات اقتصادی کلیدی. برخی دیگر از مؤلفه‌های سواد مالی عبارتند از: آشنایی با انواع سرمایه‌گذاری‌ها، آشنایی با قوانین بانکی، آشنایی با نحوه سپرده‌گذاری، آشنایی با اوراق بهادار، مدیریت فروش، مدیریت خرید، آشنایی با نحوه سرمایه‌گذاری، تحلیل موقعیت مالی، مدیریت پس‌انداز، آشنایی با قراردادهای مالی، مدیریت هزینه، نحوه درآمدزایی، بودجه‌بندی ماهیانه، مدیریت وام، نحوه تصمیم‌گیری‌های مالی

بر اساس یافته‌های تحقیق، یکی از شرایط علی‌آسیب‌شناسی برنامه‌های درسی مغفول، سواد زیست-محیطی (ویژگی‌های محیط زیست، حفاظت از محیط زیست، بهبود محیط زیست) بوده است. نتایج با مطالعات همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها توجه به سواد تغذیه‌ای در برنامه‌های درسی و آموزش آنها به دانش‌آموزان با کاهش برنامه‌های درسی مغفول در رابطه است. مساله محیط زیست، یکی از مهمترین چالش‌های پیش روی انسان معاصر است که یکایک ما در برابر آن مسئول هستیم و باید در استفاده پایدار از منابع زمین، به گونه‌ای که فرزندانمان و نسل‌های بعد هم بتوانند در زمین در آرامش و بدون تهدیدهای غذایی، محیطی و اقلیمی تلاش کنیم. سواد زیست محیطی دانش و درک موقعیت و وضعیت محیط زیست در کره زمین و مسایل مؤثر بر آن، به ویژه مسایل مرتبط با هوا، اقلیم، زمین، غذا، انرژی، آب و زیست بوم‌ها است. سواد زیست محیطی دانش و درک درست از تاثیر جوامع بر محیط طبیعی است. دانش‌آموزان نیاز دارند که مواردی از قبیل ارزش غذایی سبزیجات، مواد پروتئینی، مواد غذایی سالم، ویتامین‌های مواد غذایی، آشنایی با مواد غذایی کلسیم دار، نحوه پخت و پز

است. بنابه مطالعات آنها طراحی برنامه های درسی بانشاط و انگیزه ساز موجب درگیری هر چه بیشتر دانش آموزان به فعالیت های یادگیری می شود و از اینرو توجه آنها بطور روزافزون برای یادگیری مفاهیم برنامه های درسی توسعه می یابد و این در حالی است که خشک و بی روح بودن برنامه های درسی و بی توجهی به انگیزه ها و علائق دانش آموزان، دلسردی به یادگیری مطالب درسی را نزد آنها افزایش می دهد که این امر از کارآمدی و اثربخشی معلمان در فرایندهای یاددهی-یادگیری می کاهد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط پیامدی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، توسعه ادراک روانی-حرکتی (بکارگیری محتوا، یادگیری در حد تسلط)، بوده است. نتایج با مطالعات گرشون همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها توجه به حیطه روانی-حرکتی یادگیری در برنامه های درسی با توانمندسازی دانش آموزان و یادگیری در حد تسلط آنها در رابطه است. مادامی که در برنامه های درسی به بُعد روانی-حرکتی توجه شود، آمادگی دانش آموزان برای یادگیری در سطح عمل فراهم می شود و در چنین حالتی است که دانش آموزان برای یادگیری مفاهیم کنشگری کرده و از اینرو مطالب درسی در آنها درونی سازی می شود. لذا قادر می شوند که پاسخ عای آموخته شده را در سطح عمل بکارگیرند چنانکه استعدادهای آنها تبلور یابد و در فرایندهای یادگیری دست به ابتکار بزنند.

پیشنهادهای تحقیق بر اساس یافته ها پیشنهادات ذیل ارائه می شود:
- سواد هنری در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه داشتن زاویه دید، داشتن هنر کنشگری، ادراک ارزشهای هنری، داشتن معرفت هنری توضیح داده شود.

- سواد تغذیه ای در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا آنها با خواص مواد غذایی، آشنایی با نحوه آماده سازی غذا آشنا گردند
- سواد فناوری در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه کار با کامپیوتر، نحوه استفاده از اینترنت، نحوه نصب نرم افزارها، نحوه مدیریت فایلها برای آنها آموزش داده شود.

- سواد مالی در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه مدیریت هزینه، مدیریت درآمد، تحلیل مالی برای آنها بیان شود.

- سواده زیست-محیطی در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه در محیط زیست، حفاظت از محیط زیست، بهبود محیط زیست برای آنها آموزش داده شود.

- سواد زندگی در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه سبک زندگی متناسب، تفاهم با همسر، تاب آوری درزندگی، نحوه خرید الکترونیکی، نحوه بهره گیری از خدمات الکترونیکی آموزش داده شود.

- سواد اجتماعی در دانش آموزان تقویت شود و در این راستا نحوه توافق اجتماعی، تفاهم اجتماعی، احترام به ارزشهای اجتماعی، ارتباطات اجتماعی برای آنها آموزش داده شود.

References

1. Kofke, M., & Morrison, D. (2021). Disability Studies in Education and Justice-Oriented Teacher Preparation:

تعریف کرد. در صورتی که در برنامه های درسی، شرایطی فراهم شود که ظرفیت های سازگارپذیری برای دانش آموزان در برابر چالش های مسیر یادگیری فراهم آورد، امکانات یادگیری بیشتری برای دانش آموزان بر حسب تفاوت های فردی مهیا می گردد و از اینرو تسلط دانش آموزان بر خود برای یادگیری گسترش می یابد و لذا تاب آوری دشواری های یادگیری نزد آنها بهبود می یابد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط زمینه ای آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، تفویض اختیارات (اعمال اختیارات، و بازسازی فعالیت ها)، بوده است. نتایج با مطالعات حاتمی همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها در صورتی که تصمیم های آموزشی در سطوح گوناگون ملی، ایالتی، منطقه ای، محلی، مدرسه ای، خانوادگی و فردی اتخاذ شوند، کارکردهای نظام های آموزشی و درسی بهبود می یابد و انطباق سازی با نیازها و شرایط محیطی دانش آموزان-گستری می یابد. این در حالی است که همه ذینفعان در تهیه و تدوین برنامه های آموزشی و درسی سهیم شوند و به گونه ای بر اساس اشتراک تجربیات، برنامه های مورد نیاز دانش آموزان تهیه و تدوین شوند در چنین حالتی برنامه های درسی مغفول بشدت کاهش می یابد و آنچه که برای آموزش به دانش آموزان مورد نیاز است، در برنامه ها مورد توجه قرار می گیرد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط زمینه ای آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، تحلیل موقعیت مفاهیم (واکاوی اجتماعی مفاهیم، و آشکار سازی مفاهیم)، بوده است. نتایج با مطالعات پیغامی و تورانی همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها پدیدارسازی مفاهیم نهفته در برنامه های درسی به درک و فهم محتوای درسی می انجامد و یادگیری برای دانش آموزان ساده تر می سازد. این در حالی است که از یکسو مفاهیم نهفته در محتوای درسی نزد دانش آموزان آشکار نیست و از سوی دیگر ارزش مفاهیم مشخص نیست و این امر موجب بی انگیزگی دانش آموزان برای یادگیری برنامه های درسی می شود.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط پیامدی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، توسعه ادراک شناختی (بهبود شناختی، و ارزیابی شناختی)، بوده است. نتایج با مطالعات مصطفی پور همسویی داشته است. بنابه مطالعات آنها آنچه که در برنامه های درسی مغفول مانده است، بی توجهی بهبود شناختی دانش آموزان در رابطه با یادگیری مفاهیم در محتوای درسی است. در صورتی که برنامه های درسی به گونه ای طراحی شوند که مشتمل بر نقشه مفهومی باشد و در واقع نقشه کار برای درک و فهم و تحلیل مطالب درس در دسترس دانش آموزان قرار گیرد در چنین حالتی است که وضعیت شناختی دانش آموزان از بابت یادگیری مفاهیم درس بهبود می یابد و مشکلات یادگیری آنها برطرف می شود ولی این در حالی است که در برنامه های درسی تأکید بر محفوظات است و این امر موجب می شود که مفاهیم آموخته شده بزودی فراموش شوند و یادگیری بطور عمیق صورت نپذیرد.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از شرایط پیامدی آسیب شناسی برنامه های درسی مغفول، توسعه ادراک عاطفی (انگیزه یادگیری، نشاط یادگیری)، بوده است. نتایج با مطالعات پیشین همسویی داشته

10. Mehrmohammadi, Seyyed Mahmoud (2012). "Art education in Iranian education: revitalizing the forgotten field", *Journal of Humanities*, Volume 10, Number 3-4, Summer and Autumn, pp. 41-51.
11. Khosravi, Rahmat Elah; Fathi Vajargah, Kovaresh; Araf, Mahboboh (2008). "Needs assessment for the development of life skills curriculum in theoretical high school", *Journal of Educational Sciences and Psychology*, Chamran University of Ahvaz, Volume 5, Number 2, Summer. pp. 113-136.
12. Haji Tabar Firozjaei, Mohsen; Khalkhali, Zahra; Mir Arab, Reza (2019). "Qualitative evaluation of the curriculum of curriculum studies with an emphasis on the needs of the labor market", *Research Quarterly in Curriculum Planning*, Volume 12, Number 17, (44 consecutive) pp. 26-40.
13. Kazemi Najafabadi, Efat (2012). "The future of research and change in curricula", *National Conference on Curriculum Change of Educational Courses*, Birjand.
14. Hosseini, Houria Al-Sadat; Taleb, Zahra; Nooryan, Mohammad (2012). "Investigation of the need to change the content of secondary social textbooks based on problem solving skills", *National Conference on Changing the Curriculum of Education Courses*, Birjand
15. Bahramipour, Masouma; Kian, Marjan; Niknam, Zahra (2016). "Analysis of the missing curriculum dimensions of seventh grade social studies", *Scientific-Research Quarterly of Education and Training*, No. 131, pp. 9-34.
16. Afzal Khani, Maryam; Noh Ebrahim, Abdur Rahim (2009). "How the middle school curriculum deals with individual and group creative components", *Scientific-Research Quarterly of Education and Evaluation*, 3rd year, No. 10, Summer, pp. 83-110.
17. Khakzad, Farooq; Dehghani, Marzieh; Hakimzadeh, Rizvan; Sadeghi, Alireza; and Understanding the Barriers and Possibilities of Integrating Critical Visions of Disability. *Studying Teacher Education*, 17(3), 350-368.
2. Cahapay, M. B. (2021). A systematic review of concepts in understanding null curriculum: Understanding null curriculum. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 13(3), 1987-1999.
3. Rondeau-Madrid, E. (2021). In the Midst of Madness: Mental Health Literacy as Null to Explicit Curriculum in Public Spaces. *Journal of Public Pedagogies*, (6), 77-83.
4. Chowdhury, Tapashi B.; Mohammed N.(2017). An Explorative Study on the Null Secondary Science Curriculum in Bangladesh. *Science Education International*,v28,n2,pp147-155
5. Melki, Hassan (2006). "Preliminaries of lesson planning", *Tehran; Side*
6. Kian, Marjan (2014). "Analysis of the missing nutritional literacy curriculum in the secondary education period", *two quarterly journals of theory and practice in the third year curriculum*, number 6, autumn and winter, pp. 101-120.
7. Kian, Marjan; Mehrmohammadi, Seyyed Mahmoud (2012). "Identifying aspects and aspects of the neglected aspects of the elementary school art curriculum", *two quarterly scientific-research journals of Daneshwar Behavat*, 20th year, new issue, number 3, autumn and winter, pp. 1-18.
8. Emami,AWelsh,D, H. B ; amadani, R & Davari.A.(2019). The impact of judgment and framing on entrepreneurs' decision-making. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, DOI: 10.1080/08276331.2018.1551461
9. Nines, Ulrike, Connor, Unna O' & Smith, A. (2012). Citizenship education in divided societies: teachers' perspectives in Northern Ireland. *Citizenship Studies*, first article, 2012, pp1-14.

- (2020). The inclusion of death in the curriculum of the Spanish Regions. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 1-19.
23. Graham, M. A., & Sims-Gunzenhauser, A. (2009). Advanced placement in studio art and secondary art education policy: Countering the null curriculum. *Arts Education Policy Review*, 110(3), 18-24.
24. Gholami, M., Rahimi, A., Ghahramani, O., & Dorri, E. R. (2016). A reflection on null curriculum. *A Journal of Multidisciplinary Science and Technology*, 7(1), 218-223.
25. Mehromhammadi, Mahmoud (2013). "Hidden curriculum, absurd curriculum, and hidden absurd curriculum, in curriculum: viewpoints, approaches and perspectives." Written by Mahmoud Mehromhammadi and colleagues. Tehran: Samt and Be Eshar Publications.
26. Tatar, Ş., & Adigüzel, O. C. (2019). The Analysis of Primary and Secondary Education Curricula in Terms of Null Curriculum. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 6(1), 122-134. DOI: <https://doi.org/10.33200/ijcer.563552>
- Salehi, Kivan (1401) with the title "Curriculum framework based on the development of cultural literacy in secondary school based on Zeiss's perspective", scientific-research quarterly of management and planning in educational systems, volume 15, number 1 (28 consecutive), Bahar and Summer, pp. 173-192.
18. Khojaste, Ferdous; Asare, Alireza; Hajiani, Ebrahim; Iraqih, Alireza (1400). "Investigating the challenges of national identity in the curriculum of the second year of high school in Iran", *Scientific-Research Quarterly of Management and Leadership Studies in Educational Organizations*, Volume 1, Number 2, Summer, pp. 1-13
19. Najafi, Hassan; Sobhani Nejad, Mehdi; Vafaei, Reza (2014). "Explaining the components of multicultural education and its analysis in the content of history textbooks of Iran's high school period", *Scientific-Research Quarterly of Educational Research Magazine*, Year 10, Number 42, Spring, pp. 11-34.
20. Hafez Nia, Mohammad; Janjaneh, Ezzatullah; Bahrami, Toraj (2013). "Investigation of the educational effectiveness of life skills on reducing social harms and dimensions of psychological harm in students", *Scientific Quarterly Journal of Development of Human Resource Management and Support*, Year 9, Number 32, Summer, pp. 83-100.
21. Saberi, Reza; Mehram, Behrooz (2018). "The place of artistic dimensions and content structure in middle school art education textbooks: a step in understanding the neglected curriculum", *Journal of Educational Sciences of Shahid Chamran University of Ahvaz*, Volume 18, Number 1, Serial Number 1, Bahar and Summer, pp. 61-82.
22. Rodríguez Herrero, P., de la Herrán Gascón, A., & de Miguel Yubero, V.